

Павленко О.П.

к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ВИРОБНИКІВ

В статті розглянуто показники ціноутворення органічної продукції аграрного сектору України. Проаналізовано рівень рентабельності органічної і традиційної продукції рослинництва в середньому по Україні. Автором також проведено аналіз показників страхового захисту за видами сільськогосподарських культур органічного виробництва.

Ключові слова: страховий захист, страхування, органічна продукція, аграрне виробництво, страхова сума, страхові виплати, андеррайтинг.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СТРАХОВОЙ ЗАЩИТЫ ОРГАНИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ АГРАРНЫХ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ

В статье рассмотрены показатели ценообразования органической продукции аграрного сектора Украины. Проанализирован уровень рентабельности органической и традиционной продукции растениеводства в среднем по Украине. Автором также проведен анализ показателей страховой защиты по видам сельскохозяйственных культур органического производства.

Ключевые слова: страховая защита, страхование, органическая продукция, аграрное производство, страховая сумма, страховые выплаты, андеррайтинг.

MODERN TENDENCIES OF INSURANCE PROTECTION OF ORGANIC PRODUCTS OF AGRARIAN PRODUCERS

The article considers the indicators pricing of organic produce in the agrarian sector of Ukraine. The level profitability of organic and traditional crop production in the average in Ukraine has been analyzed. The author also carried out an analysis of indicators of insurance protection by types of organic crops.

Key words: insurance protection, insurance, organic products, agrarian production, insurance sum, insurance payments, underwriting.

Постановка проблеми. Останніми роками набуває все більших масштабів виробництво органічної продукції аграрними виробниками на сільськогосподарському ринку. Українські аграрні підприємства мають значний потенціал до виробництва органічної продукції. Сучасний ринок органічної продукції виробленої аграріями України перебуває в стані

становлення, а тому потребує підтримки Аграрного фонду для подальшого розвитку і проведення дослідження в цьому напрямку. Перспективою в сфері виробництва органічних видів продукції виступає своєчасний страховий захист ризиків сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій, які присвячені науковим дослідженням в сфері органічного виробництва сільськогосподарської продукції, варто відмітити: Артиш В. І., Р.М. Безус, Беляєва Н. В., Журавель С. В., Дудар О. Т., Капштик М. В., Кобець М. І., Маслак О. М., Шубравська О. В. та ін. Але слід приділити більш детальну увагу перспективам страхового захисту ризиків аграрних виробників.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасних тенденцій та перспектив розвитку страхового захисту органічної продукції аграрних товаровиробників України в мінливих умовах економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво органічної продукції в Україні за останні п'ять років перебуває в стадії динамічного розвитку. В Мінагрополітики називають цей напрямок перспективним і відзначають, що виробництво органічних товарів може збільшитися в кілька разів. Для цього є всі передумови – в Європі, основному ринку збуту української продукції, обсяг споживання еко продукції щорічно збільшується на 10%. Приріст виробництва органічної продукції в Україні за останні п'ять років склав 90%, органічне виробництво розвивається швидкими темпами. Сьогодні виробники органічної продукції обробляють 400 тис. га – це близько 1% від загальної площі оброблюваних в Україні наділів. Наразі в Україні отримали сертифікат відповідності органічним стандартам компанії, які виробляють зернові, кабачки, цибулю, ревінь, перець, лаванду, шавлію, троянду, розмарин, коріандр, гриби, горіхи, вершки і олії, м'ясо, яйця та ін. Зростання виробництва органічної продукції в Україні в першу чергу пов'язане зі збільшенням її споживання в Європі. Експорт органічної продукції з України на шляху зростання. Об'єми органічної продукції, що експортується з України до країн Західної Європи, стабільно зростають.

Приблизно 90-95% української органічної продукції експортується, а це сировина – зерно пшениці. Так, в минулому році значно збільшився експорт органічної продукції. За даними компанії «Органік Стандарт», з України в інші країни було поставлено 165 тис. т. товару, що в 2,5 рази більше, ніж у 2015 році. У грошах це 40 млн євро проти 21 млн євро попереднього року.

На міжнародному ринку 1 тонна органічної пшениці коштує 260-280 євро, тоді як на внутрішньому ринку 150 євро, тому українських виробників приваблює ціна. В середньому органічна продукція коштує дорожче на 40%. Імпортери з Західної Європи надають перевагу роботі з великими господарствами України, оскільки це спрощує процедуру оформлення імпортованої продукції. За останні роки за допомогою проекту FiBL імпортери ознайомилися і встановили ділові зв'язки з багатьма новими експортерами з України [].

За інформацією FiBL та IFOAM («Світ сільського господарства. Статистика та тренди 2018») у 2016 році в Україні нараховувалось 294 господарства, що отримало статус «органічного», а загальна площа сільськогосподарських земель, обробіток яких здійснювався з дотриманням принципів органічного виробництва, склала 381,2 тис. га (0,9% від загальної площі земель с/г призначення України), з яких 91,6 тис. га перебували у перехідному періоді. Також в Україні сертифіковані 550 тис. га дикоросів. Майже половина с/г угідь України, сертифікованих як органічні, зайняті під вирощуванням зернових (45,4%). Понад 18% таких угідь займали олійні і ще 5,3% бобові, також овочі – 1,6% та фрукти – 0,7% [].

Найвища частка органічних продуктів у загальному ринку виробленої сільськогосподарської продукції належить 3 країнам: 1. Данія - 9.7% ; 2. Люксембург - 8.6% ; 3. Швейцарія - 8.4%. Наприклад, так зробила Швейцарія, де однією з вимог до органічних продуктів є зменшення викидів CO² під час їх виробництва і транспортування. Зазначимо, що Швейцарія посідає перше місце в світі зі споживання екопродукції на душу населення. У 2015 році один швейцарець витратив на покупку такого товару 221 євро. Далі

йдуть Люксембург - 164 євро і Данія - 162 євро, наводить дані IFOAM (Міжнародна федерація органічних сільськогосподарських рухів).

В цілому обсяг світового ринку органічної продукції в 2015 році склав 60 млрд. євро. З них 43% припадають на США, 13% - на Німеччину і 8% - на Францію. В 2015 році було видано трохи більше 200 сертифікатів на виробництво екотоварів. Дані за 2016 рік ще підраховуються, але впевнений, що їх буде видано більше, ніж за попередній період. У Європі вартість сертифіката становить від 10 тис. грн до 340 тис. грн в залежності від обсягу виробництва і кількості найменувань продукції. Для його отримання фермеру необхідно пройти ряд процедур. Протягом трьох років при вирощуванні рослинної продукції не можна використовувати отрутохімікати та пестициди. Така земля знаходиться в перехідному періоді і фермер не може продавати продукцію як органічну. Потрібно бути готовим до того, що прибуток у ці роки буде нижчим. Справа в тому, що врожайність знижується, а вирощена продукція продається за ринковою ціною, оскільки ще не є органічною. Така сама ситуація і при вирощуванні тварин. У перехідні три роки не можна колоти гормони, антибіотики (якщо це не загрожує життю тварини) тощо. Корм також повинен бути органічним. Але зате прибутковість цього бізнесу трохи вища, ніж при вирощуванні «звичайної» продукції – близько 20%. «Органічна Україна» прогнозує, що кількість сертифікованих земель під органічне виробництво в Україні у 2017 році може збільшитися на 10% – до 450 тис. га. В країнах Європейського союзу споживають більше екотоварів, ніж виробляють. При тому, що кожен рік обсяги споживання зростають на 10%. Крім цього, країни Євросоюзу докладають зусиль, щоб скоротити обсяги поставок з Китаю і збільшити їх з прилеглих країн, у тому числі і з України.

Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», прийнятого 10.07.2018 р., встановлено загальні засади правового регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Зазначеним Законом України запроваджується чітка та прозора система реєстрації органів сертифікації, операторів ринку та органічного насіння, визначається механізм державного контролю (нагляду) за діяльністю суб'єктів ринку органічної продукції та встановлює їх відповідальність за порушення законодавства у цій сфері. Разом з цим регламентуються процедури сертифікації органічного виробництва й обігу органічної продукції, та встановлюються вимоги до органів сертифікації та їх функції.

Прийняття «органічного» законодавства надає подальшого поштовху до сталого розвитку органічного виробництва в Україні, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності органічної продукції та розширенню зовнішніх ринків для її збуту. Окрім того, законодавство в сфері регулювання органічного виробництва є важливим для гармонізації національного законодавства з європейськими вимогами у сфері органічного виробництва.

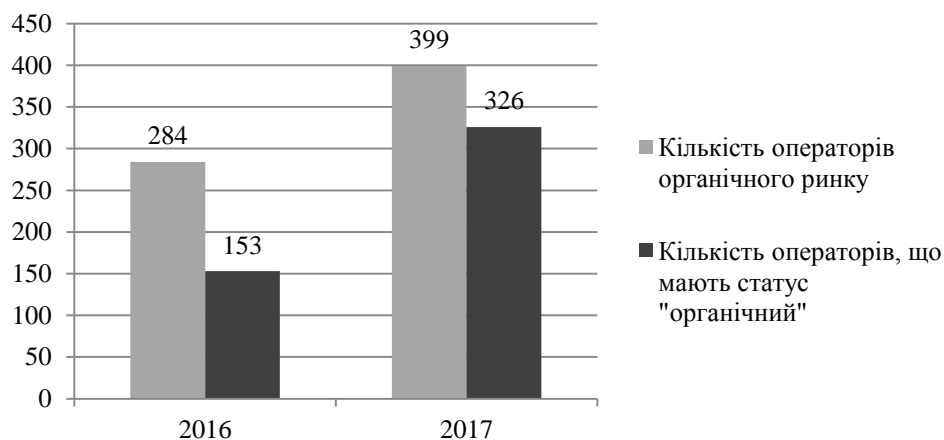

Рис.1. Органічне виробництво в Україні*

*За інформацією ТОВ «Органік Стандарт»

З метою визначення ефективності використання виробництва сільськогосподарської продукції нами проаналізовано цінову ситуацію на ринку продуктів органічного виробництва. Ситуація щодо співвідношення попиту та пропозиції на ринку органічної продукції може швидко змінюватися – частково нестабільні ціни, наразі існує надлишок на ринку

органічних зернових, внаслідок чого припинено імпорт (що також впливає на українських постачальників).

Таблиця 1

Середні ціни реалізації продукції сільського господарства
сільськогосподарськими підприємствами України у 2013-2017 рр., грн. / т*

Роки	Культур и зернові та зерно-бобові	Насіння культур олійних	Буряк цукровий фабр.	картопля	Культури овочеві		Культури плод. та ягідні	С/г тварини (у живій масі)	Молоко	Яйця, грн. за тис.шт
					усього	з них закритого ґрунту				
2010	1122,2	2945,0	478,5	2131,5	2488,6	7604,5	2386,5	10768,7	2936,3	470,2
2011	1374,7	3313,9	516,0	2033,2	2090,0	8190,0	2975,1	11952,8	3036,6	520,9
2012	1545,8	3585,5	426,8	1138,5	1924,2	9502,3	2551,9	13412,2	2657,3	628,5
2013	1299,8	3087,5	397,8	1860,9	2354,0	9388,2	3010,8	12901,3	3364,0	656,7
2014	1801,4	4062,8	494,2	2173,6	2514,3	11312,6	2429,1	15736,9	3588,4	782,4
2015	2912,1	7531,5	788,6	2436,3	3903,4	15728,1	5894,5	21966,2	4347,3	1333,2
2016	3414,0	8656,1	848,6	2631,8	3924,2	16639,4	5863,8	22468,0	5461,8	1108,7
2017	3771,6	9132,0	825,3	3296,3	4136,1	21280,3	8766,6	31838,4	7234,0	1145,9

*без ПДВ, дотацій, транспортних, експедиційних та накладних витрат. За даними Державної служби статистики України.. – Режим доступу - <http://www.ukrstat.gov.ua/>

В Україні серед сільськогосподарських культур, які вирощуються органічними господарствами, найбільшу частку по площі сільськогосподарських угідь займають зернові (48,1%), олійні (16,2%) і бобові (4,6%). Всі інші культури займають біля 31% використовуваних земельних угідь. Станом на 2016 р. в Україні площа сільськогосподарських угідь під виробництвом органічної продукції становила 411 200 га, що є 11 показником у Європі, обсяг вітчизняного ринку органічної продукції становив більше 650 млн. грн. Незважаючи на переконання багатьох споживачів, що ціна на органічну продукцію є в 2-3 рази вищою ніж ціна на традиційні сільськогосподарські продукти, реальне цінове співвідношення реалізованої органічної і традиційної продукції рослинництва виробленої аграрними підприємствами України в 2016 р. має невелику різницю (табл. 2).

Цінова політика агровиробників має будуватись на принципах окупності, фінансування і беззбитковості та водночас покривати витрати на внесення органічних добрив. Використання даної методики розрахунку ціни дозволить виробникам органічної продукції не лише отримати прибуток від виробничо-

збутової діяльності, а й створити умови для подальшого розвитку, збільшуючи обсяги виробництва і розширюючи асортимент продукції.

Таблиця 2

Динаміка цін реалізації органічної і традиційної продукції рослинництва аграрними підприємствами України*

Види продукції	Традиційна продукція, грн./ц			Органічна продукція, грн./ц			Співвідношення цін органічної і традиційної продукції, %		
	2014р.	2015р.	2016 р	2014р.	2015р.	2016 р	2014р.	2015р.	2016р.
Пшениця	176,6	261,9	340,0	259,2	269,4	348,5	146,8	102,9	102,5
Жито	129,8	160,0	355,5	244,6	258,1	384,4	188,4	161,3	108,1
Кукурудза	138,5	248,1	304,0	178,7	285,8	328,7	129,0	115,2	108,1
Ячмінь	134,4	230,0	325,0	227,7	349,2	395,0	169,4	151,8	121,5
Овес	157,0	151,6	189,7	278,3	267,5	240,1	177,3	176,5	126,6
Соняшник	406,3	753,2	900,0	505,7	853,0	1295,4	124,5	113,3	143,9
Соя	440,0	543,5	870,0	599,4	549,2	967,7	136,2	101,0	111,2
Овочі	251,4	390,3	456,2	392,2	633,4	781,0	156,0	162,3	171,2

* за даними офіційного веб-сайту Федерації органічного руху України. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua>.

Занадто низький рівень рентабельності свідчить про високі затрати на виробництво сільськогосподарської продукції, а галузь тваринництва в сфері виробництва м'яса взагалі була від'ємною протягом останніх 20 років. Разом з тим, висока динаміка зростання рентабельності за останні 5 років прослідковується за такими культурами, як соняшник, зерно пшениці, цукровий буряк. Таким чином, не підлягає сумніву, що рівень рентабельності органічного сільськогосподарського виробництва в Україні і західних країнах достатньо високий. Крім цього, досвід ряду органічних господарств показує, що суттєва економія на мінеральних добривах значно знижує собівартість вирощеної продукції, незважаючи на високу вартість органічних елементів живлення і захисту рослин.

Крім економічних ефектів, страхування органічного виробництва сприятиме формуванню ряду екологічних ефектів: очищення земельних

угідь, покращення показників їх родючості, відновлення агроecosистем, внесення органічних добрив під посіви, поліпшення якості сировини [].

Рис.2. Динаміка рентабельності продукції сільського господарства*

*За даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Багато землекористувачів сільськогосподарського призначення мають мету отримати як можна більше прибутків, нехтуючи при цьому елементарними правилами сільськогосподарського землекористування: використовуються недозволені для обробки сільськогосподарських культур хімічні препарати, обробки шкідливими хімічними речовинами поблизу населених пунктів без попередження місцевих жителів тощо [].

Таблиця 3

Внесення органічних добрив аграрними товаровиробниками України*

Показники	Одиниці виміру	1990	1996	2000	2013	2014	2015	2016	2017
Всього внесення органічних добрив	1000 т	260726,8	81264,2	28964,1	9652,9	9898,4	9662,7	9162,9	9273,9
Внесення органічних добрив на одиницю площі с/г угідь	кг / га	6207,8	1944,1	692,9	232,6	238,5	232,8	220,8	223,5
Площі, оброблені органічними добривами	млн.га	5,5	1,9	0,7	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Частка площ, з органічними добривами, до загал. площі с/г угідь	%	13,1	4,5	1,7	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2

* за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Сучасні підходи до використання органічних методів аграрного виробництва повинні передбачати насамперед обробку посівів та внесення органічних добрив, що має відносно невисокі витрати та сприятиме підвищенню урожайності сільськогосподарських культур (таблиця 3). Але з 90-х років минулого сторіччя обсяги внесення органічних добрив скоротились в 26 раз.

Страховання органічного виробництва сільськогосподарських культур в 2017-му андеррайтинговому році свідчить, що було укладено 19 договорів страхування органічного виробництва с/г культур (або 2% від загальної кількості договорів страхування с/г культур) на загальній площі 7,4 тис. га. (що складає 1,1% від загальної застрахованої площі). Страхова сума у 79,1 млн грн. складає 1,3% від загальної страхової суми, а страхова премія у 3,6 млн грн.. – відповідно 1,8% від загальної страхової премії, отриманої страховими компаніями від страхування сільськогосподарських культур. Середня ставка премії страхування органічного виробництва перевищує загальну середню ставку премії і складає 4,6% (таблиця 4).

Таблиця 4

Зведені дані страхування с/г культур органічного виробництва, 2017 р.*

Культура	К-ть договорів	Площа, га	Страхова сума, грн	Сума премій, грн	Середня ставка премії, %	Сума премій на гектар, грн/га
Озима пшениця	17	7 141	77 856 200	3 549 296	4,6%	497
Озиме жито	1	104	764 400	23 620	3,1%	227
Ярий ячмінь	1	136	505 400	32 952	6,5%	242
Всього	19	7 381	79 126 000	3 605 868	4,6%	489

* за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер» Режим доступу: – <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

За результатами андеррайтингової діяльності в 2017 році на території України здійснювалося страхування 16-ти видів сільськогосподарських культур. У порівнянні з 2016-м роком, кількість застрахованих культур залишилась сталою, але відбулися незначні зміни в структурі застрахованих

культур: не було договорів страхування гарбузів та льону але, натомість, було застраховано сорго та яре жито. Показники страхування у 2017-му році наведені в таблиці 5.

Найбільша сума страхових премій з 1 га в 2017 році припадала на цукровий буряк і склала відповідно 1270 грн. Як видно з таблиці 5, найбільше від усіх зібраних з ринку страхових премій було зібрано за договорами страхування озимої пшениці (111,9 млн. грн., або 54,7%). Далі йдуть: кукурудза (61,3 млн. грн., або 30,0%), озимий ріпак (12,1 млн. грн., або 5,9%), цукровий буряк (6,1 млн. грн., або 3,0%), соняшник (5,3 млн. грн., або 2,6%) та соя (2,4 млн. грн., або 1,2%).

Таблиця 5

Показники страхового захисту сільськогосподарських культур в 2017 р.*

Культура	К-ть договорів	Площа, га	Страхова сума, грн	Сума премій, грн	Середня ставка премії, %	Сума премій, грн/га
Озима пшениця	453	414 538	3 142 993 024	111 880 932	3,6	270
Озимий ріпак	241	95 401	396 643 931	12 051 882	3,0	126
Кукурудза	89	70 209	1 529 975 022	61 328 076	4,0	874
Соняшник	61	36 747	374 017 703	5 294 230	1,4	144
Озимий ячмінь	24	9 417	40 381 201	1 457 110	3,6	155
Соя	21	7 139	112 515 508	2 379 945	2,1	333
Озиме жито	20	5 866	32 701 209	1 091 361	3,3	186
Ярий ячмінь	13	3 661	54 851 220	851 847	1,6	233
Цукровий буряк	11	4 790	119 955 945	6 082 837	5,1	1 270
Горох	11	3 632	22 921 208	564 943	2,5	156
Яра пшениця	6	2 841	23 488 231	537 173	2,3	189
Сорго	2	1 107	6 304 428	131 762	2,1	119
Гречка	2	215	2 313 823	104 517	4,5	486
Квасоля	1	1 403	48 698 272	633 078	1,3	451
Яре жито	1	136	505 400	32 952	6,5%	242
Овочі, сад	1	43	5 100 000	24 225	0,5%	567
Загалом	957	657 144	5 913 366 125	204 446 870	3,5%	311

* за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер» Режим доступу: – <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Як видно з представлених даних на рис. 3, найбільше договорів було укладено на страхування озимої пшениці (453 договори, або 47,3%). На

другому місці озимий ріпак (241 договір, або 25,2%). Далі йдуть кукурудза (89 договорів, або 9,3%), соняшник (61 договір, або 6,4%), озимий ячмінь (24 договори, або 2,5%), соя (21 договір, або 2,2%) та озиме жито (20 договорів, або 2,1%).

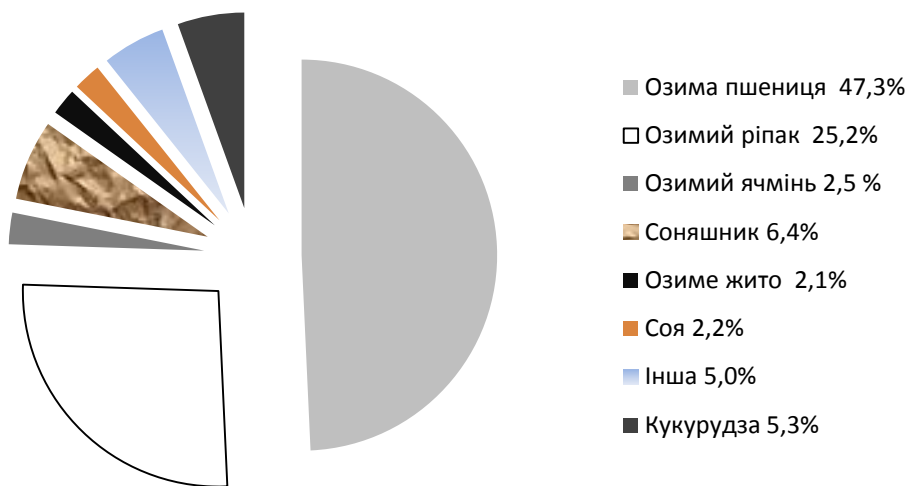

Рис. 3. Відсоток договорів страхового захисту сільськогосподарських культур в 2017 р.

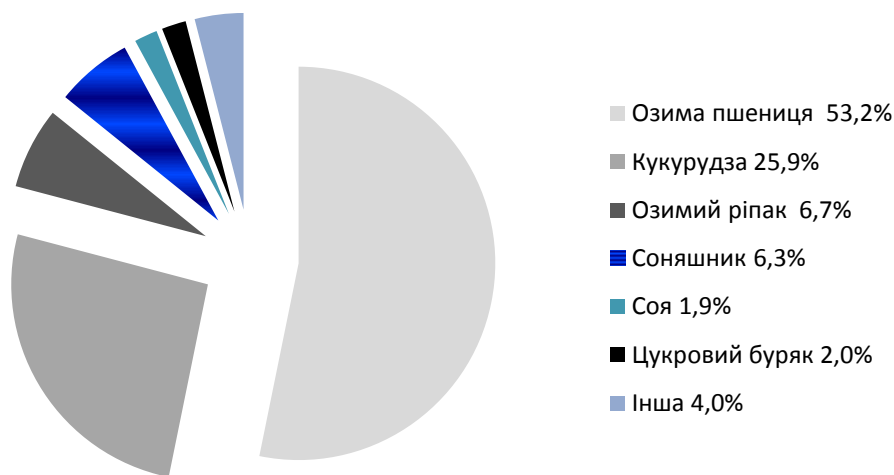

Рис. 4. Відсоток страхової суми за видами культур органічного виробництва в 2017 р.

Дані наведені на рис. 4 показали, що обсяг страхової відповідальності за сільськогосподарськими культурами розподілився таким чином: першість посідають договори зі страхування озимої пшениці (3,143 млрд. грн., або

53,2%), далі йдуть: кукурудза (1,530 млрд. грн., або 25,9%), озимий ріпак (396,6 млн. грн., або 6,7%), соняшник (374,0 млн. грн., або 6,3%), цукровий буряк (119,9 млн. грн., або 2,0%) та соя (112,5 млн. грн., або 1,9%). В 2017 році, порівняно з 2016-м, зросла страхова сума за договорами страхування озимого жита, кукурудзи, озимого ріпаку та квасолі. Водночас, скоротилася страхова сума за договорами страхування гречки, сої, ярої пшениці, цукрового буряку та соняшнику. В 2017 році, порівняно з 2016-м, зріс обсяг страхових премій, зібраних за договорами страхування кукурудзи, озимого жита, озимого ріпаку та квасолі. Водночас, скоротився обсяг страхових премій, зібраних за договорами страхування гречки, сої, ярої пшениці та соняшнику.

В звітному 2017 році значно зросла кількість договорів страхування озимого ріпаку (у 3,6 разів, з 67 до 241 договорів) та дещо кукурудзи (з 54 до 89) в порівнянні з 2016-м, з. Відбулося незначне зменшення договорів страхування озимої пшениці з 453 до 471 та соняшнику з 61 до 98 відповідно, що видно в таблиці 6.

Таблиця 6

Страхові виплати в розрізі сільськогосподарських культур, 2017 р.*

Культура	Сума виплат (зима), грн.	Сума виплат (весна-літо), грн.	Загальна сума виплат за рік, грн.	Частка у виплатах по ринку, %	Рівень виплат, %
Озимий ріпак	4 479 690	-	4 479 690	58,7	37,2
Озима пшениця	2 393 241	584 111	2 977 352	39,0	2,7
Озиме жито	171 500	-	171 500	2,2	15,7
Загалом	7 044 431	584 111	7 628 542	100,0	3,7

* за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер» Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Страхові виплати за видами сільськогосподарських культур в 2017 році склали 7 628,542 тис.грн., серед яких найбільшу частку у виплатах по ринку займав ріпак озимий – це 58,7 % питомої ваги в структурі 4 культур, друге місце за страховими виплатами посідає озима пшениця – 39,0% частки

виплат по ринку. Якщо порівняти озиме жито, то він займає незначну долю – 2,2% у виплатах на органічному страховому ринку.

В таблицях 7 та 8 наведена інформація щодо договорів страхування у 2017 андеррайтинговому році, що були пов'язані з програмами фінансування сільгоспвиробників. Як видно з таблиці 7, кількість договорів, укладених в рамках участі страхових компаній у цих програмах, зросла з 255 у 2016-му до 309 у 2017-му році (або на 21%). Темп зростання кількості договорів за програмами фінансування сільгоспвиробників співпадає з темпом росту загальної кількості договорів. Це підтверджує той факт, що їх частка у загальній кількості договорів залишилася практично незмінною (32,3% у 2017-му проти 32,9% у 2016-му). Натомість, частка таких договорів у загальній застрахованій площі склала у 2017-му році 30%, що на 4,5 процентних пунктів більше, ніж у попередньому році. Суттєво зросла також їхня частка у загальній страховій сумі (з 33,9% у 2016-му до 52,9% у 2017р., або на 19 процентних пунктів) та у загальній сумі зібраних страхових премій (з 44,7% у 2016-му до 66% у 2017-му році, або на 21,3 п.п.). Водночас, відсоток виплат, які були здійснені за договорами, пов'язаними з програмами фінансування с/г виробників, у загальних виплатах 2017-го року скоротився порівняно з 2016-м роком на 34 п.п. (з 39% до 5%).

Таблиця 7

Страхування, що пов'язане з програмами фінансування аграрних виробників в 2017 р.*

Програма	Кількість договорів	Застрахована площа, га	Страхова сума, грн	Страхові премії, грн	Виплати, грн
Аграрний фонд	223	166 594	2 866 277 592	126 093 764	381 500
ДПЗКУ	85	29 858	254 404 094	8 505 324	0
Інші	1	527	9 154 782	274 643	0
Загалом	309	196 979	3 129 836 468	134 873 731	381 500

* за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер» Режим доступу: – <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Таблиця 8

Страховання, що пов'язане з програмами фінансування аграрних
виробників в 2017 р.,%*

Програма	Частка у загальній кількості договорів	Частка у застрахованій площі	Частка у страховій сумі	Частка у страховій премії	Частка у страхових виплатах
Аграрний фонд	23,3	25,4	48,5	61,7	5,0
ДПЗКУ	8,9	4,5	4,3	4,2	0
Інші	0,1	0,1	0,2	0,1	0
Загалом	32,3%	30,0%	52,9%	66,0%	5,0%

* за даними офіційного веб-сайту «Форініурер» Режим доступу: – <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

За даними 2017-го року було укладено 23 договори на страхування тварин (13 – ВРХ, 9 – страхування свиней та 1 – страхування свійської птиці). Загальна страхова сума склала 316 млн грн, а сплачена страхова премія – 2.4 млн грн.

Таблиця 9

Зведені дані зі страхування сільськогосподарських тварин, 2017 р.*

Вид тварин	К-ть договорів	Страхова сума, грн	Сума премій, грн	Виплати, грн	Середня ставка премії, %
Свині	9	190 436 212	1 867 156	0	1,0%
ВРХ	13	111 514 671	486 070	0	0,4%
Птиця свійська	1	14 049 785	73 059	0	0,5%
Загалом	23	316 000 668	2 426 285	0	0,8%

* за даними офіційного веб-сайту «Форініурер» Режим доступу: – <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Кількість звернень за страховим відшкодуванням та, відповідно, страхових виплат, не зафіксовано. Середня ставка страхової премії за укладеними договорами – 0,8%. Низька ставка страхової премії за договорами страхування тварин вказує на те, що ці договори не покривають основних ризиків виробництва тваринницької продукції. Ймовірно, за

укладеними договорами тварини використовувалися в якості застави для отримання кредиту.

Страхування, пов'язане з програмами фінансування сільгоспвиробників, складає приблизно третину від усіх укладених на ринку договорів та усіх застрахованих площ. Умови страхування за цими договорами дещо відрізняються від тих, які в середньому застосовуються на ринку. Зокрема, середня ставка премії за цими договорами складає 4,3%. Відповідно, частка договорів, які укладаються через Аграрний Фонд, який планує закупити 1 тону зерна в 2018 році за форвардною програмою, та ДПЗКУ, у загальному обсязі зібраних страхових премій складає 66%.

Загальна інформація за типами страхових продуктів, які страхові компанії використовували у 2017-му андеррайтинговому році, наведена у таблиці 10.

Таблиця 10

Використання страхових продуктів в 2017 р.*

Програма	Частка договорів	Частка застрахованої площі	Частка страхової суми	Частка зібраних премій
Мультиризик (страхування майбутнього врожаю)	37,8%	33,1%	68,2%	77,4%
Повна загибель + весняні заморозки	32,2%	43,2%	10,1%	9,6%
Поіменовані ризики	14,8%	13,3%	16,2%	5,8%
Повна загибель	10,4%	6,5%	2,7%	3,6%
Часткова та повна загибель + весняні заморозки (для озимих культур)	2,0%	1,1%	0,1%	1,7%
Продукт МФК "Тотал"	1,9%	1,3%	0,7%	1,0%
Мультиризик (страхування посівів до збирання)	0,9%	1,5%	1,8%	0,9%
Багаторічні насадження (яблуні)	0,1%	0,0%	0,1%	0,01%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». – Режим доступу: – <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>.

Як свідчать дані, наведені в таблиці 10, беззаперечне лідерство договорів страхування від повної загибелі на період перезимівлі в 2017-му році. Дослідження проаналізованих показників засвідчує, що у загальнорічному розподілі договорів за типом страхового продукту на перше місце вийшли договори страхування майбутнього врожаю від багатьох ризиків (37,8%). Щодо страхування від повної загибелі на період перезимівлі, то воно, як і раніше, займає найбільшу частку. Договори страхування від повної загибелі та договори страхування від повної загибелі плюс весняні заморозки в сумі дають 42.6% від усіх договорів з сільськогосподарськими виробниками.

В звітному 2017 році продовжилася тенденція зростання ринку агрострахування, яка була відновлена у 2016 році. Про це свідчить поведінка більшості показників ринку, а саме: в 2017-му андеррайтинговому році відбулося зростання обсягу зібраних страхових премій (на 30% - у гривні та на 28% - у доларовому еквіваленті). Проаналізувавши загальний обсяг страхових зобов'язань, то можемо зробити висновок, що страхова сума дещо скоротилася, що можна пояснити дією двох причин: зростанням середньої ставки премії та збільшенням бази порівняння 2016-го року через уточнення повних річних даних за 2016-й рік. Середня ставка премії у 2017-му році зросла, що можна пояснити змінами, які відбулися у 2017-му році щодо використання страхових продуктів, зокрема, більшим використанням продуктів мультиризикового страхування. Рівень виплат за період перезимівлі 2016-2017 рр. складає 23,9% і порівняно з попереднім періодом перевищує показник на 8,5 процентних пунктів. В період перезимівлі 2016-2017 р.р. найбільше постраждали озимий ріпак та озима пшениця. Зокрема, у період перезимівлі 2016-2017 рр. найбільшого розповсюдження набули договори страхування від повної загибелі в комбінації з весняними заморозками (72,3%), тоді як в минулі роки найпоширенішими були договори страхування від повної загибелі. Якщо проаналізувати період весна-літо 2017року, то договори страхування від згаданих ризиків, які в

попередні роки домінували на ринку, склали лише 26,4% від усіх договорів і поступилися місцем договорам страхування врожаю від багатьох ризиків (мультиризик), яких на ринку було укладено 68,2%.

Висновки з проведеного дослідження. В Україні прогнозується подальше зростання долі органічного ринку, але виникає проблема із сертифікованою сировиною, землею і в решті решт самою виробленою органічною продукцією, яка повинна відповідати високим стандартам якості. Факторами успішного розвитку ринку органічного виробництва в Україні є створення певної інфраструктури і надання впевненості аграрним виробникам. Закордонні країни, зокрема Швейцарія, вже використовують систему об'єднаних в збутовій і виробничій органічній сфері, зокрема: потужна об'єднуюча «парасолькова» організація БіоСвісс (Bio Suisse); дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), що має високу репутацію у швейцарському суспільстві; мережі супермаркетів, які багато інвестують в просування органічних продуктів; велика частка гірських районів, що мають м'ясне і молочне виробництво, яке простіше перевести до органічного виробництва, ніж рослинництво чи овочівництво; система субсидій для підтримки фермерів, при середньому розмірі податку 40%, що включається в ціну виробленої продукції; високоякісні консультаційні послуги для органічних господарств. мито – захист для тих секторів органічного виробництва, в яких Швейцарія має достатньо власної пропозиції. Наприклад, високе мито на імпорт органічних кормів, але нижче на зернові та зернобобові, які використовуються швейцарськими переробниками для виробництва кормів.

За досліджений період відбулися суттєві зміни у страхуванні сільськогосподарської продукції. Страховий захист органічного виробництва сприятиме стрімкому зростанню ринку якісних органічних продуктів та забезпечує беззбиткову діяльність сільськогосподарським виробникам, а здійснення агрострахування дійсно дозволяє попередити шкідливу дію непередбачених факторів і обставин.

Список літератури:

1. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 12.02.2015р. № 191-VIII [Електронний ресурс] /Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 21. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 р. № 5448-д / [Електронний ресурс] /Відомості Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження» від 31 серпня 2016 р. № 587 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF>.
4. Беляєва Н. В. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні та світі / Н. В. Беляєва // Інноваційна економіка. – 2013. – №1. – С. 151–155.
5. Зоря П. С. Виробництво екологічно чистої продукції: проблеми та виклики сьогодення / П. С. Зоря // Економіка і управління. – 2014. – №3. – С. 45–50.
6. Ковальчук С. Я. Виробництво органічної продукції – аграрна спеціалізація України на між-народному ринку / С. Я. Ковальчук, Л. В. Муляр // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2013. – №3 (80). – С. 104–110.
7. Мамалига С. В. Розвиток ринку органічної продукції в Україні / С. В. Мамалига, О. П. Глубока // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2012. – №2 (28). – Т. 1. – С. 270–279.
8. Офіційний веб-сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua>.
9. Сидорук Б. Органічне сільськогосподарське виробництво: ефективність і перспективи розвитку [Електронний ресурс]. / Б. Сидорук //

АгроЕліта. – 2018.– Режим доступу : <http://agroprod.biz/2018/06/20/orhanichne-silskohospodarske-vyrobnytstvo-efektyvnist-i-perspektyvy-rozvytku/>.

10. Славгородська Ю.В. Виробництво органічної продукції: стан і перспективи /Ю.В. Славгородська // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2016. – № 4. – С. 49-54.

11. International Federation of Organic Agriculture Movements [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ifoam.bio/>.

12. Willer H. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013 / H. Willer, J. Lernoud, L. Klicher. – Bonn : Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick and IFOAM – Organic International, 2013. – 340 p.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine «On the Production and Circulation of Organic Agricultural Products and Raw Materials», available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (Accessed 2 February 2015).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine «On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Marking of Organic Products» , available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (Accessed 10 July 2018).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), «Resolution on Approval of Detailed Rules for the Production of Organic Products (Raw Materials) of Plant Origin» available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF> (Accessed 31 August 2016).

4. Belyaeva N. V. (2013) Suchasnyy stan vyrobnytstva orhanichnykh produktiv v Ukrayini ta sviti [Current state of production of organic products in Ukraine and the world]. *Innovative economics*, no.1, pp. 151-155.

5. Zorya P. S. (2014) Vyrobnystvo ekolohichno chystoyi produktsiyi: problemy ta vyklyky s'ohodennya [Production of environmentally friendly products: challenges and challenges of the present] *Economics and Management*, no.3., pp. 45-50.

6. Kovalchuk S.Ya. (2013) Vyrobnystvo orhanichnoyi produktsiyi – ahhrarna spetsializatsiya Ukrayiny na mizh- narodnomu rynku [Production of Organic Products - Agricultural Specialization of Ukraine in the International Market] *Collection of scientific works of VNAU*, no. 3 (80), pp. 104-110.

7. Mamaliga S.V. (2012) Rozvytok rynku orhanichnoyi produktsiyi v Ukrayini [Development of Organic Products Market in Ukraine] *Collection of scientific works of Tavria State Agrotechnological University*. no. 2 (28), vol. 1, pp. 270-279.

8. . Official website of the Federation of Organic Movement of Ukraine [Online], available at: <http://www.organic.com.ua>.

9. Sidoruk B. (2018) Orhanichne sil's'kohospodars'ke vyrobnystvo: efektyvnist' i perspektyvy rozvytku [Organic agricultural production: efficiency and prospects of development] *AgroElita* (electronic journal). Available at: <http://agroprod.biz/2018/06/20/orhanichne-silskohospodarske-vyrobnystvo-efektyvnist-i-perspektyvy-rozvytku/>.

10. Slavgorodskaya Yu.V. (2016) Vyrobnystvo orhanichnoyi produktsiyi: stan i perspektyvy [Production of organic products: state and prospects] *News of the Poltava State Agrarian Academy*, no. 4, pp. 49-54.

11. International Federation of Organic Agriculture Movements [Online], available at: <https://www.ifoam.bio/>.

12. Willer H. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013 / H. Willer, J. Lernoud, L. Klicher. – Bonn : Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick and IFOAM – Organic International, 2013. – 340 p.